

ТДУ 636.32/38

**МУАЙЯН НАМУДАНИ ДАРОЗӢ ВА ВАСЕЪГИИ МУХРАҲОИ
СКЕЛЕТИ ТИРИИ ГӢСФАНДОНИ ЗОТИ ТОЧИКӢ**

Назаров Ш.Х., Абдуллоев У.А – дотсентони ДАТ ба номи Ш.Шоҳтемур

Калимаҳои калидӣ; муҳраҳо, тоҷикӣ, дарозӣ, қисм, васеъгӣ, хусусият, штангенсеркул, омӯзиш, зот, гӯсфанд.

Маълум аст, ки яке аз сабабҳои паст шудани маҳсулнокии чорво нодуруст ҷойгиршавии устухонҳо, муҳраҳо, скелети тирии ҳайвонот, вайроншавии мубодилаи моддаҳо, муқобилиятнокии организм ва нодуруст истифодабарии технологияи пешқадами истеҳсолот, ба шумор меравад, зеро аксари маризҳои ҳайвонот ба ин омилҳо вобастагӣ доранд. Барои муайян намудани дарозӣ ва васеъгии муҳраҳои скелети тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ аз асбоби штангенсеркул истифода намудем. Мо дарозии ҳар як қисми муҳраҳоро, ки асосан бо воситаи штангенсеркул аз қисми саршавӣ то охири ҳар як муҳра гузаронидем, ба сохти узвҳои тири хеле хос буда, ҳар як муҳра талаботи махсус дошт ва вобаста ба он мо ба қисми санҷиши штангенсеркул сӯзан мустаҳкам намуда муайян намудем. Ченаки штангенсеркул ҳаҷман калон ва ба як хел пастӣ, сӯроҳӣ, баландиҳои хурд, қаноти мӯҳраҳои гардан ва васеъгии муҳраҳои 6 ва 7-уми гардан, думғоза ва ғайра истифодабарӣ имконпазир буд.

Мо ин тадқиқотҳоро дар 46 баррачаи аз 1 то 10 моҳа, 17 чанин ва 16 сар гӯсфандони аз 1 то 8 сола гузаронидем.

Бояд қайд намуд, ки васеъгии муҳраҳои сина ва миёно аз қисми миёнаи муҳра муайян намуда, дар думғоза бошад ба ғайр аз дарозӣ боз васеъгии қанот дар тарафи камарбанд ва васеъгии қисми охири ба инобат гирифта шудааст.

Дар муҳраҳои дуҷум асоси саршавӣ ва охири муҳра чен карда шуд. Устухони синаро аз нуқтаи қанори асоси дастак то охири тағояки сипаршакл муайян намудем.

Дарозии нисбӣ (относительная длина) ва мутлақ, ки ба дарозии умумии сутунмӯҳраҳо (аз устухони паси сар то саршавии асоси дум), ба дарозии умумии ҳар як қисми скелети тири, яъне муҳраҳо муқоиса карда шудааст.

Ҷадвали 1. - Муайян намудани дарозӣ ва васеъгии муҳраҳо

№ т/р	Номгӯи нишондоҳо	Дарозии миён			% ба дарозии сутунмуҳра		% ба дарозии ҳар як қисм		
		То 90 рӯз	100-120 рӯза	120-140 рӯза	То 90 рӯз	100-140 рӯза	То 90 рӯз	110-120 рӯза	120-140 рӯза
1	Дарозии мӯҳраҳои гардан	48,4	81,9	127,1	26,42	26,02	-	-	-
2	Васеъгии атлант	12,4	26,8	31,4	7,89	8,38	26,69	28,38	30,18
3	Васеъгии мӯҳраҳои 6-уми гардан	6,8	14,4	14,8	3,38	3,79	14,79	15,39	14,84
4	Дарозии мӯҳраҳои сина	61,8	129	142,8	35,09	38,76	36,39	-	-
5	Дарозии устухони сина	24,8	61,4	75,6	14,69	19,39	38,78	48,98	50,38
6	Дарозии устухони сари сина	40,8	62,9	81,8	21,59	18,79	-	-	-
7	Дарозии мӯҳраҳои миён	5,4	11,9	12,8	5,29	6,18	11,36	19,79	16,14
8	Васеъгии қаноти устухони чорбанд	11,9	21,8	28,4	6,24	6,29	20,14	21,39	21,78

9	Дарозии мӯҳраҳои сина	3,9	4,8	5,8	1,84	1,98	27,29	34,68	28,99
---	-----------------------	-----	-----	-----	------	------	-------	-------	-------

Чӣ тавре, ки дар чадвали 1 омадааст, дарозии муҳраҳои гардан аз аввали санчиш то давраи пеш аз зоиш - 2,26 маротиба дароз шуда, васеъгии қаноти атлант - 2,60 маротибаро ташкил медиҳад.

Васеъгии муҳраҳои 6-уми гардан қариб - 2,3; муҳраҳои сина бошад - 2,31, устухони сари сина - 2,02; устухони чорбанд (думғоза) - 2,4; васеъгии қаноташ - 2,54 маротиба, аммо муҳраҳои дуҷум назар ба ҳамаи дигар муҳраҳо хеле кам зиёд (дароз) шудааст, ки - 1,66 маротибаро ташкил менамояд.

Бояд қайд намуд, ки дарозии нисбии баъзе муҳраҳо дар вақти эмбрион дароз буда, пеш аз таваллуд аз афзоиш боз меистанд ва пас аз зоиш боз таракқӣ меёбанд. Ин ҳолат дар таҷрибаи санчиши насл (пас аз зоиш) дар васеъгии нисбии мӯҳраи 6-уми гардан ва дарозии қисми муҳраҳои гардан, қисми пеши сина ва қафаси сина, устухони миёну чорбанд дида мешавад.

Чадвали 2 - Андозаи дарозии муҳраҳои тирии скелет (см)

Синну сол	Саршумор	Чинс		Дарозии сар	Васеъгии сар	Дарозии муҳраҳои гардан	Дарозии муҳраҳои қафаси сина	Дарозии муҳраҳои миён	Дарозии устухон	Дарозии муҳраҳо
		нарина	модина							
1 моҳа	2	1	1	18,2	11,5	22,7	21,3	11,4	7,2	3,9
2 моҳа	4	2	2	22,3	12,4	22,9	22,1	11,7	7,4	4,1
3 моҳа	3	1	2	23,1	12,9	23,3	22,7	12,2	7,7	4,2
5 моҳа	9	4	5	23,4	13,2	24,6	23,0	12,6	7,9	4,3
8 моҳа	15	5	10	23,5	13,6	25,1	23,2	13,1	11,6	4,6

3 сола	3	4	2	22,6	17,6	39,4	29,2	15,4	11,3	9,2
4 сола	5	3	2	23,7	18,4	39,7	30,3	16,2	11,7	8,9
5 сола	4	2	2	23,8	18,6	39,7	30,2	16,1	11,8	8,9
6 сола	4	2	2	22,9	18,2	39,6	30,2	16,4	11,6	9,1
7 сола	4	2	2	22,7	18,3	39,7	30,1	16,3	11,6	9,1

Бояд қайд намуд, ки аз 166 баррача, ки мо санчидем дар 15 донааш муҳраҳо 6 донагӣ бошад, дар 1 (як) сар аз 5 муҳра иборат буд. Инкишофи баъзе баррачаҳо аз якдигар фарқдоранд.

Барои бомуваффақият парвариш кардани баррачаҳо, онҳоро бо хӯрокаи серғизои ҳархела, оби тоза таъмин кардан лозим аст. Бинои баррачаҳо дар ҳолати хуби санитарӣ ва хушк бошад, дар ҷойҳои алоҳида сохта шавад ва бо маҳлули оҳақ сафед карда шавад. Баррачаҳо дар шароити хуб нигоҳубин ва хӯрокаи серғизо зуд калон шуда ба воя мерасанд. Масалан зотҳои гушти дар 1 шабонарӯз то 75-88 гр, вазн

мегиранд. Чойгиршавии онҳо дар фарши хона бо такандози хубу хушк таъмин карда шуда, тавсия дода мешавад.

Омӯхтани хусусиятҳои синну соли скелети тирии гӯсфандони зоти тоҷикӣ давом дода мешавад.

Хулоса

Бояд қайд намуд, ки дарозии нисбии баъзе мухраҳо дар давраи эмбрион дароз буда, пеш аз таваллуд аз афзоиш боз мемонанд ва пас аз таваллуд боз тараққӣ меёбанд. Инкишофи баъзе баррачаҳо аз якдигар фарқдоранд.

Адабиёт

1. Soliman F.S. Nazaci A.B. Shamsel –Dine S.A Synthesis of substituted 7 hydroxy -5H-1.2.3 thiaziazolo /3.2a/ pyrimidine 5- ones with antipicated antimicrobial activity // Pharmarie.1978 -Vol-33-N.11/P 713-715
2. Paul H.Sitte A.Wessel R./2.3 – 1.3.4 thiabiazalo /3.2 pyridine- 6 dus 2 acetodceful diminoidaro. /2.3/-b/ 1.3.4. thiabiazalon Arch. Parm 1981 – Vol 314-4 P 359-364
3. Pzfdrf 2132200 Великобритания МКИ, СО7d513/04, Заявл 16,12,183 - № 8333535. Casbodanido – dezivatives of 5 H- 1.34- thiadiazalo/3.2-a/ purinidies and process for their preparation/ Gianfederio Д. Cario P, D ДЖ хим. 1985 –Ч2 – 40164.

АННОТАЦИЯ

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ДЛИНЫ И ШИРИНЫ ПОЗВОНКИ ОСЕВОГО СКЛЕТА ТАДЖИКСКИЙ ПОРОДЫ ОВЕЦ

В своей статье авторы рассказывают об определении длины и ширины осевого скелета Таджикский породы овец, изменение позвонки при выращивании Таджикский породы овец.

ANNOTATION

DETERMINATION OF THE LENGTH AND WIDTH OF THE VERTEBRAE OF THE AXIAL SKELETON OF TAJIK BREED OF SHEEP

In this article, the author talks about determining the length and width of the axial skeleton of Tajik breed of sheep, changing the vertebra during the growing of tajik sheep breed.

Key words: axial, change, definition, determination, width, growing, sheep.